

Н. М. Галяс

аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом
Національної академії державного управління при Президентові України

ЗНАННЄВО-КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті досліджуються особливості формування знаннєво-комунікативної складової професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування. Зокрема, розглядаються відомі характеристики і підходи до знань та комунікацій. Розроблено модель «Знаннєво-комунікативна компетенція для посадових осіб місцевого самоврядування».

Ключові слова: *місцеве самоврядування, професійна компетентність, посадові особи місцевого самоврядування, знання, комунікація.*

Постановка проблеми. У процесі впровадження реформи публічного управління змінюються функції та завдання органів місцевого самоврядування, що призводить до відповідних трансформацій у професійній діяльності посадових осіб місцевого самоврядування (надалі – ПОМС), орієнтованій на задоволення потреб територіальної громади та створення умов її подальшого соціально-економічного і культурного розвитку [1, с. 3]. Підвищення рівня ефективності професійної компетентності, зокрема знаннєво-комунікативної компетенції (надалі – ЗКК), розширює коло функціональних завдань та обов'язків посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства» [2] та інших нормативно-правових актів збільшується спектр повноважень органів місцевого самоврядування. Крім того, на сьогодні не повною мірою врегульовано питання організації функціонування територіальних громад, формування і діяльності органів місцевого самоврядування, що, у свою чергу, потребує забезпечення достатнього професійного рівня посадових осіб місце-

вого самоврядування. Зокрема, це стосується питань управління комунальною власністю, міжбюджетних відносин, різних форм безпосередньої участі громадян у виконанні завдань та функцій місцевого самоврядування (зокрема – їхньої нормотворчої ініціативи), взаємовідносин органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб з відповідними органами державної влади, а також форм взаємодії територіальних громад, співробітництва у реалізації спільних проектів (у тому числі – їхня участь у регуляторній діяльності) тощо [3].

Національне агентство України з питань державної служби як центральний орган виконавчої влади, який координує роботу з організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та ПОМС, вказує на недостатню фахову спроможність корпусу ПОМС та недостатність наявних матеріально-фінансових ресурсів для реалізації їхніх функцій [4].

У цій статті ми розглянемо особливості формування знаннєво-комунікативної складової професійної компетентності ПОМС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варті уваги праці вітчизняних науковців щодо формування професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема В. Авер'янова, В. Бакуменка, В. Белоліпецького, В. Гошовської, П. Джарвіса, В. Дружиніна, В. Ігнатова, Ю. Кальниша, В. Князева, Ю. Ковбасюка, Г. Левківської, І. Лопушинського, В. Лугового, А. Маркової, Ю. Молчанової, Т. Мотренка, Л. Нестеренко, О. Оболенського,

Я. Радиша, А. Рачинського, І. Розпутенка, В. Со-роко, О. Турчинова, Н. Шестак, Л. Штики та ін.

Таким чином, проведений аналіз свідчить про те, що, незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль у вказаних напрямках, проблематика професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування в знаннєво-комунікативному аспекті досліджена не повною мірою.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування знаннєво-комунікативних аспектів професіоналізації ПОМС.

Об'єктом дослідження є знаннєво-комунікативна компетенція ПОМС. Предмет дослідження – знаннєво-комунікативна складова професійної компетентності ПОМС.

Виклад основного матеріалу. На думку Г. Левківської, посада, її призначення, коло функцій і завдань визначаються потребою та компетенцією органу, окреслюються межами законодавчих та інших нормативних актів. Кожну посаду обіймає людина, при цьому важливим чинником є не лише професійна підготовка особи, її освіта, а й компетентність, її моральні якості, реалізація особистих прав і свобод тощо [5, с. 5]. Зважаючи на зростання обсягу функцій і повноважень у ПОМС у зв'язку з реформуванням, слід підвищувати і рівень їхньої компетентності для забезпечення належної відповідності кадрового потенціалу тим функціям, які він має забезпечувати.

На думку Л. Штики, «професійна компетентність – це характеристика професіоналізму, яка має два значення: 1) достатній ступінь відповідності вимогам посади; 2) поведінкова характеристика успішного виконання конкретного виду роботи. У першому значенні поняття характеризує обсяг необхідних знань, умінь, досвіду для роботи на посаді та використовується з метою позначення рівня професійної кваліфікації працівника. У другому значенні поняття є операційною характеристикою професійної спроможності, здатності виконувати конкретний вид робіт, яка визначається на основі спостереження за успішними працівниками (було запроваджено Р. Уайтом). Ця понятійна інновація дає змогу виявити об'єктивні принципові відмінності між людиною, яка засвоїла комплекс знань, умінь, навичок (пройшла професійну підготовку), і професіоналом, який формується у контексті конкретної трудової діяльності» [6, с. 597].

Професійна компетентність розуміється як поглиблене знання предмета; сукупність про-

фесійних знань і професійно значущих особистісних якостей, що детермінують самостійну й відповідальну діяльність людини; здатність та уміння виконувати певні професійні функції; прояв єдності професійної та загальної культури; інтегративна характеристика фахівця, що демонструє готовність та визначає його здатність успішно здійснювати професійну діяльність; як важливий компонент підсистеми професіоналізму діяльності компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації, вона передбачає оволодіння людиною відповідними компетенціями. Компетентна у певній галузі людина володіє відповідними знаннями та здібностями, які дають їй змогу ефективно у ній діяти [7, с. 8].

Професійна успішність посадової особи місцевого самоврядування залежить від апробації функціональних характеристик його організаційно-комунікативних умінь на кожному з етапів професійного становлення, що демонструє надійність професіонала, яка виражається у його задоволеності виконуваною роботою, позитивній оцінці результатів власної діяльності та відсутності професійного вигорання і професійних деформацій [7, с. 10].

Також варто використовувати напрацювання Г. Кушнірової, на думку якої, «професійна компетентність посадової особи місцевого самоврядування – це здатність посадовця ухвалювати обґрунтовані рішення в межах своєї компетенції щодо ефективної реалізації функцій та завдань місцевого самоврядування». Професіоналізацію ПОМС здійснює система підготовки, перепідготовки та підвищення їхньої кваліфікації, що покликана забезпечити суспільство і територіальні громади професійно компетентними посадовими особами місцевого самоврядування, здатними ефективно вирішувати професійні завдання щодо подальшого розвитку територіальної громади та професійної діяльності [1, с. 3].

Також у дослідженні Г. Кушнірової запропоновано шість основних управлінських професійних компетенцій ПОМС (управлінська, правова, психолого-педагогічна, соціально-культурна, економічна, політична), що відображено в «Моделі професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування». Ця модель професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування є складним утворенням, у якому особистість посадовця є одним із її центральних елементів, що має структур-

ні складові, на основі яких за показниками та критеріями визначаються рівні її розвитку, що базується на професійних управлінських компетенціях [1, с. 13].

Однак, у моделі не виокремлюється знань-нево-комунікативна компетенція, яка, на нашу думку, є необхідною складовою під час формування професійної компетентності ПОМС в умовах децентралізації.

Згідно з тлумаченням у філософському словнику знання – це перевірений практикою результат пізнання дійсності, її відображення у мисленні людини, володіння досвідом і розумінням, які є достовірними і в суб'єктивному, і об'єктивному аспектах, на основі яких можна побудувати досить надійні судження і висновки [8].

У цьому контексті створення та уточнення знань доцільно розглядати як результат аналізу, впорядкування, відбору, узагальнення вхідного потоку інформації. Знання постійно проходить перевірку достовірності шляхом аналізу інформації, що отримана в результаті його застосування. За результатами перевірки виконується уточнення та коригування знання, що свідчить про *динамічний* характер знань. Людина має властивість пізнання світу через виокремлення в об'єкті, що пізнається, певних елементів і зв'язків між ними. Це дозволяє їй сприймати об'єкт як деяку структуру, представляти складні об'єкти у вигляді сукупності більш простих, а також пізнавати властивості нового об'єкта через властивості тих об'єктів, що входять до його структури. Така властивість *структурованості* об'єктів реального світу відображається у тому, що відповідні поняття поєднані між собою *зв'язками*. Розумова діяльність людини спирається на прагнення впорядкувати ті об'єкти і процеси, з якими людина має справу в реальному житті. Це є проявом намагання розсортувати події, явища, факти, з якими маємо справу. Для цього використовують різні *шкали* [9].

Проаналізувавши різні визначення та характеристики знань, можна виокремити такі їхні властивості: внутрішня інтерпретованість, зв'язність, шкальованість, семантична метрика та активність.

Наукові знання у певний спосіб можна набути або привласнювати, що відрізняє їх від решти суспільних благ. Крім того, для знань характерне тривале використання без руйнування та видозміни самих знань, виробництво знань не завжди дає прогнозовані результати чи ко-

рисність. Особливістю наукових знань є те, що почали враховувати таку компоненту знання, як думки та інтелектуальні навички людини. Зростає цінність саме незамінного, непідвладного формалізації знання. Збільшується попит на знання, які ґрунтуються на досвіді, на здатності до орієнтації, самоорганізації. Актуальності набувають «живі знання», які отримуються у процесі комунікації, у повсякденній культурі, не піддаються формалізації, оцінці та однозначній інтерпретації. Спілкуючись, працівники обмінюються знаннями, які неможливо почерпнути з документації й інших джерел інформації. Необхідно скеровувати цю взаємодію на досягнення цілей підприємства, генерацію нових ідей та відновлення наявних знань. У зв'язку з цим головним чинником, який забезпечує конкурентоспроможність сучасної організації, можна вважати її людський потенціал, а саме: здатність до розвитку та вдосконалення, здатність до навчання, креативність, здатність до прогнозування, реагування та відтворення [10].

Розглянемо інший аспект дослідження, комунікативний. Комунікація у публічному управлінні формулюється як явище і як процес, розглядається як інформація, трактується у форматі публік рилейшнз як спілкування, як засіб інтерактивних форм групової комунікації, розуміється не тільки як обмін інформацією, а і як здатність до спілкування, врегулювання вимог професійної етики державних службовців, системи добору, призначення на посади, просування по службі, ротації посадових осіб місцевого самоврядування та їх професійного навчання, формування комунікативних навичок та основ ведення переговорів [11].

Під професійною комунікацією розуміють комунікацію у рамках професійної сфери між представниками певних професій (а також між представниками споріднених професій). Доцільно розмежовувати професійну комунікацію трьох типів – навчальну, пізнавальну, діяльнісну (включену в діяльність) [2].

У результаті розгляду двох аспектів можна помітити певну закономірність. Зобразимо її таким чином: інформація – комунікація, інформація – знання, інформація – комунікація – знання.

Дослідимо докладніше, які здатності сприяють становленню професійної компетентності ПОМС.

В. Дружинін виокремлює відповідні здатності до діяльності: комунікативні, регуляторні й пізнавальні (когнітивні). В аспекті когнітивної

парадигми пізнавальні здатності виявляються як єдина функціональна система, що опрацює інформацію. Вона становить психічну пізнавальну діяльність індивіда. У цьому процесі можна вирізнити такі когнітивні здатності: набуття знань, їхнє перетворення і зберігання, використання знань. Остання здатність ототожнюється з інтелектом, здатність до набуття знань – з научуваністю, а здатність до перетворення знань (з цим пов'язані уява, фантазія, породження гіпотез, нестандартність розв'язків проблеми тощо) – креативністю. Зберігання знань пов'язується, головним чином, з довготривалою пам'яттю. Кожній із трьох основних когнітивних здатностей відповідає специфічна мотивація та специфічна форма активності людини, як-от: креативності – мотивація самоактуалізації і творча активність, інтелекту – мотивація досягнень і адаптивна поведінка, научуваності – пізнавальна мотивація [10, с. 91].

У свою чергу, когнітивна діяльність зумовлюється комунікативною діяльністю. Тому логічним видається розглянути другий компонент здатностей, важливих для ПОМС.

Комунікативні здатності – це властивості особистості, які забезпечують ефективність її комунікативної діяльності з іншими суб'єктами пізнавальної діяльності. До комунікативних здатностей належать: рівень потреби у спілкуванні, в основі якої лежить мотив і мета, тобто спонукальні фактори мовленнєвої дії; наявність установки на спілкування, тобто готовність індивіда до мовленнєвої активності, яка залежить від потреб і об'єктивної ситуації; емоційні реакції на партнера, що характеризуються зв'язком із подією або предметом, які викликали певну реакцію. Сюди варто віднести й емпатію як чуйність, здатність до емоційного відгуку, до співчуття, до розуміння й пізнання внутрішніх станів інших; мовленнєва культура, що включає мову в її соціальних і функціональних різновидах, правила мовленнєвого етикету, способи вираження комунікативних намірів, мовленнєву майстерність; мовленнєві вміння [11, с. 4].

Однією із властивостей, характерних для комунікацій, є *когнітивність* – знання та уявлення про світ. Нова інформація, що надходить за допомогою масових комунікацій, може змінювати уявлення людей про себе та оточуючих. Для того, щоб ефективно здійснювати вплив на когнітивну сферу, необхідно знати закономірності функціонування пізна-

вальних процесів (уваги, пам'яті, мислення, уяви, сприйняття). *Емоційність* проявляється у ставленні людини до реальності, інших людей. *Поведінковий* компонент особи – це дії людини відносно об'єкта. Дії та вчинки людини здійснює, виходячи зі своїх знань і оцінок, тобто на основі когнітивного й емоційного компонентів аттитюда. Аналіз поведінки неможливий без аналізу мотиваційної сфери особистості, а також вольової саморегуляції. *Контактність* – це здатність вступати у психологічний контакт, формувати в ході взаємодії довірчі відносини, засновані на згоді і взаємному прийнятті рішень. *Ідентифікаційність* – це процес розпізнавання системою або іншою системою, або об'єкта (людини, користувача, предмету, процесу тощо) [7]. *Інформаційність* застосовується під час аналізу впливу на знання сферу ПОМС будь-якого інформаційного продукту комунікації: зміни в законодавстві, новини, інформація, отримана під час тренінгів тощо. Підвищення кваліфікаційного рівня розглядається як когнітивний елемент – це інформація, яка приймається і засвоюється (або не засвоюється) ПОМС. Нова інформація взаємодіє з уже наявною когнітивною системою реципієнта і, вбудовуючись у неї, може значно змінювати всю систему. Тому знання і уявлення сучасної людини значною мірою визначаються інформацією, що надходить різними інформаційно-технологічними каналами [12].

Когнітивний і комунікативний аспекти невід'ємні один від одного. Знання за природою своєю комунікативні: а) пошук і здобуток знань від їх носіїв (живих і неживих об'єктів) здійснюється за допомогою трьох видів селекції: селекція інформації, селекція повідомлення цієї інформації, селективне розуміння (або нерозуміння) цього повідомлення і його інформації; б) знання формуються на підставі повсякденного досвіду людей, обміну між ними повідомленнями, інформацією, емоціями тощо. Сфера комунікативної дії є найважливішим аспектом соціальної практики, у якій «переважає орієнтація на взаєморозуміння і заснована на ньому взаємодія». Комунікативна природа знання також виражається у тому, що «воно забезпечує соціальну інтегрованість особистих знань індивідів». У людини завжди буде потреба у відносинах, яку психологи давно визначили як соціальну, таку, що реалізовується через відчуття приналежності, прихильності до чого- або кого-небудь. Крім того, частина інтелектуально-

го капіталу організації складається із тацитного знання, яке неможливо формалізувати: це інтуїція працівника, його здатність ухвалювати рішення в умовах обмеженої інформації, уміння визначати пріоритети тощо. Подібного роду знання можуть передаватись від однієї людини до іншої тільки через «комунікацію – взаємини», в якій враховується настрій, емоції, психологічний тип комунікаторів, уміння тримати паузу і ще багато чого зі сфери, невіддатливої формалізації [13].

Завдання керівництва у цілях підвищення ефективності розповсюдження і застосування неформалізованих знань – забезпечити співробітників необхідними каналами комунікацій. Відрізняють узагальнені види комунікацій співробітників, у процесі яких відбувається обмін знаннями: цільові організаційні заходи (організовані для обміну та / або передачі знань і досвіду); виробничі комунікації (відбувається природний обмін знаннями у процесі виконання співробітниками своїх функціональних обов'язків); невиробничі комунікації (спілкування має місце в неформальній обстановці); комунікації із зовнішнім середовищем (спілкування з іншими організаціями, людьми, які можуть володіти корисними знаннями) [14].

Передача знань відбувається під час спілкування чи комунікації, спрямованих на одер-

жання необхідних знань для вирішення задачі прийняття рішень. Варто зазначити, що під час безпосередньої комунікації актуалізується потенціал неформалізованих знань.

Успішна реалізація реформ публічного управління, розвиток місцевого самоврядування, зокрема підготовка ПОМС та розвиток їхньої професійної компетентності в знаннєво-комунікативному аспекті, – це взаємозалежні та взаємопов'язані процеси. Це зумовлює потребу в навчанні ПОМС. Професійні знання, організаційно-комунікативні уміння, навички, досвід роботи в органах місцевого самоврядування, професійно-особистісні якості сприятимуть формуванню, подальшому розвитку професійної компетентності ПОМС та відповідатимуть сучасним потребам розвитку суспільства. Модернізація навчального процесу у системі підвищення кваліфікації ПОМС має бути спрямована на набуття ними знаннєво-комунікативної компетенції та підвищення якості їх навчання у прив'язці до змін у законодавстві.

Узагальнюючи відомі характеристики і підходи до знань та комунікацій, пропонуємо модель знаннєво-комунікативної компетенції, зображену на Рис. 1.

Як видно з моделі, представленої на Рис. 2., компетентності властива інтегрованість таких компонентів, як знання і комунікації. На нашу

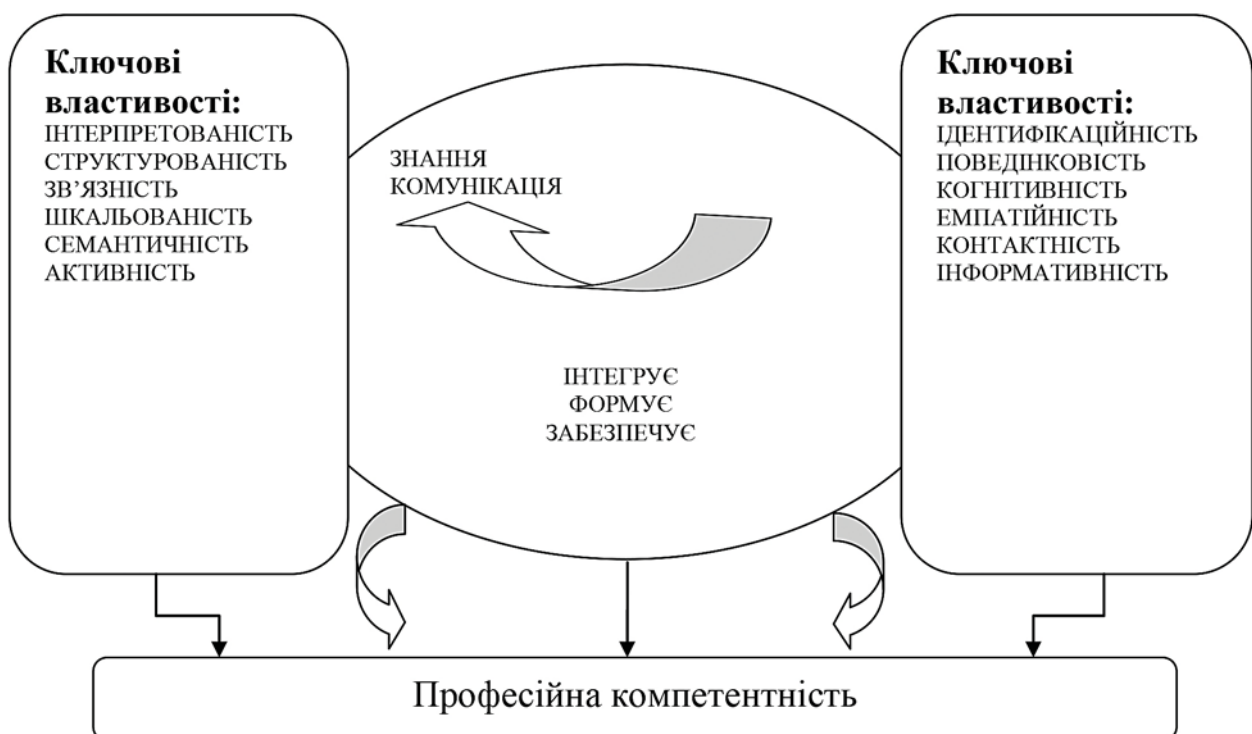

Рис. 1. Знаннєво-комунікативна компетенція для ПОМС

думку, комунікативні і знаннєві властивості потрібно враховувати під час формування професійної компетентності ПОМС.

Слід зазначити, що в результаті проведеного дослідження виявлені кореляційні зв'язки демонструють певну залежність двох компонентів (знань і комунікації): низька інформованість може призвести до зниження знаннєвого рівня особистості, що негативно позначиться на формуванні професійної компетентності ПОМС.

Ця модель базується на знаннєво-комунікативних компетенціях, у ній продемонстровано, як професійна компетентність ПОМС забезпечує певний рівень розвитку особистості.

Модель знаннєво-комунікативної компетенції ПОМС є складним утворенням, у якому властивості знань та комунікації визначатимуть рівень розвитку професійного потенціалу особи. Ця модель базується на ідеї цілеспрямованого набуття професійних знань, умінь та навичок у процесі підвищення кваліфікації. Їх трансформація у знаннєво-комунікативні компетенції сприятиме формуванню професійної компетентності ПОМС, їхньому особистому розвитку та здатності швидко реагувати на вимоги часу.

Можна стверджувати, що інформація, яка надійшла через канали інформаційно-комунікаційних технологій, буде формувати, забезпечувати когнітивну сферу ПОМС.

Знаннєво-комунікативна компетенція є інтегрованою здатністю, яка передбачає, що в когнітивно-комунікативній діяльності знання і комунікації взаємопов'язані, взаємозумовлені й інтегрують, реалізують, формують, забезпечують особистісний, когнітивний, комунікативний і професійний потенціал ПОМС.

Висновки і пропозиції. В результаті проведеного дослідження обґрунтовано підходи до знаннєво-комунікативних аспектів професіоналізації посадових осіб місцевого самоврядування; розроблено модель «Знаннєво-комунікативної компетенції для посадових осіб місцевого самоврядування», на основі якої встановлено кореляцію досліджуваних компонентів; виявлено, що знаннєво-комунікативна складова професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування ще не була окремим предметом наукових досліджень, що зумовлює подальшу розробку цієї проблематики.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з розробкою механізму управління знаннями у системі місцевого самоврядування на основі запропонованої моделі.

Список використаної літератури:

1. Кушнірова Г.П. Формування професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.03 «Державна служба» / Г.П. Кушнірова. – К., 2011. – 23 с.
2. Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua>.
3. Скрипнюк О.В. Стратегія реформування місцевого самоврядування в Україні: організаційно-правові та інші соціальні аспекти / О.В. Скрипнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
4. Національне агентство державної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nads.gov.ua>.
5. Левківська Н.В. Поняття «посадова особа місцевого самоврядування»: проблемні питання правового регулювання в Україні / Н.В. Левківська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua>.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
7. Науменко Р.А. Професійна компетентність державних службовців у контексті реформ України / Р.А. Науменко, В.І. Тимнуцик // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://el-zbirnudu.at.ua/2015_2/7.pdf.
8. Словники та енциклопедії про знання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://socio.125mb.com/slovari-entsiklopedii-znani-19621.html>.
9. Основні властивості знань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studfiles.ru/preview/5199207/page:2>.
10. Леонова С.В. Управління знаннями в системі формування і розвитку людського потенціалу промислового підприємства / С.В. Леонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vuzlib.com.ua/articles/book/45110...v.../1>.
11. Вовк О.І. Характеристика комунікативно-когнітивної компетентності студентів філологів в аспекті комунікативно-комунікативного підходу / О.І. Вовк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.
12. Психолого-педагогічні основи успішного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studbook.com.ua>.
13. Туріянська М.М. Комунікація в системі управління знаннями / М.Туріянська // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 194–196.
14. Управление знаниями. Теория и практика : [учебн.] / под. ред. А.И. Уринцова. – М. : Юрайт, 2015. – 255 с.

Галяс Н. М. Знаннево-коммунікативна складова професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування

В статті досліджуються особливості формування знаннево-коммунікативної складової професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування. В частині, розглядаються відомі характеристики і підходи до знань і коммунікацій. Розроблена модель «Знаннево-коммунікативна компетенція для посадових осіб місцевого самоврядування».

Ключевые слова: *місцеве самоврядування, професійна компетентність, посадовий працівник місцевого самоврядування, знання, коммунікація.*

Halias N. M. The knowledge and communicative component of professional competence of public servant of local government

The article features of formation knowledge and communicative component of professional competence of public servant of local self- government. In particular, we consider the known characteristics and approaches to knowledge and communications. Proposed the model of “The knowledge-communicative competence of public servant of local government”.

Key words: *local government, professional competence, public servant of local government, knowledge, communication.*